

Conferință Națională

O VOCE EMBLEMATICĂ A ROMÂNILOR

Andrei Șaguna și lumea transilvăneană de la mijlocul secolului al XIX-lea

REZUMATELE LUCRĂRILOR

- Dr. Johann SCHNEIDER, Episcop regional de Halle-Wittenberg al Bisericii Evanghelice din Germania
Biblia de la Sibiu și întâlnirile Mitropolitului Andrei Șaguna cu Edward Millard (British and Foreign Bible Society)

Sub privegherea și cu binecuvântarea Sfântului Mitropolit Andrei baron de Șaguna, ca „Episcop al Bisericii Greco-Răsăritene Ortodoxe a Ardealului”, între 1856 și 1858 s-a tipărit o Biblie întreagă în tipografia diecezană de la Sibiu. Această ediție a Sfintei Scripturi, numită Biblia de la Sibiu, este unică: prin locul editării la Sibiu, care era atunci sediul Guberniului Transilvaniei și prin faptul că a fost tipărită cu caractere chirilice. Biblia de la Sibiu apare în perioada când folosirea alfabetului latin în domeniul bisericesc ortodox românesc este controversată și combătută în Ardeal, în Banat și în Ungaria, dar și în eparhiile de dincolo de Carpați care făceau parte din Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol (Țarigrad). Biblia de la Sibiu nu e o traducere nouă, ci o revizuire atentă a unor pasaje ale edițiilor anterioare. Șaguna menține vocabularul slavono-românesc și face ca Biblia de la Sibiu să semene textelor grec și slavon. El refuză decis „latinizarea” textului Sfintei Scripturi și e atent ca lexicul românesc slavon să rămână întreg și să nu intre în el cuvinte la modă inspirate din latină, franceză sau italiană. În același timp, episcopul ortodox erudit al Ardealului se întâlnea și comunica cu reprezentanții ai British and Foreign Bible Society, la Viena și la Sibiu. În arhiva Societății, la Biblioteca Universitară din Cambridge, se găsesc documente referitoare la aceste întâlniri neobișnuite. Comunicarea noastră aduce în discuție tocmai aceste chestiuni mai puțin cunoscute.

- CȘ I dr. Simion RETEGAN (Cluj-Napoca),
Dieta din 1863-1864, o premisă a Mitropoliei Ortodoxe

Comunicarea începe cu conturarea contextului politic general al Imperiului Habsburgic în perioada 1861-1865, când, în condițiile conflictului constituțional dintre Viena și Pesta, puterea suverană de stat consacră Dieta Transilvaniei – majoritar românească – rolul de a contrabalansa opoziția maghiarilor față de noul regim. Se acceptă, în schimb, satisfacerea principalelor revendicări ale populației majoritare, între care reconstituirea Mitropoliei Ortodoxe Române, proces a cărui finalizare este sincronă și interconectată cu întrunirea și activitatea legislativului de la Sibiu din 1863-1864. Sunt urmărite, apoi, obstacolele care stăteau în calea instituției mitropolitane, problema complexă și intens controversată a extensiunii sale teritoriale – Transilvania istorică, cu sau fără Ungaria și Bucovina –, rolul decisiv, politic și religios, al episcopului Andrei Șaguna, dezbateră des repetată a chestiunii Mitropoliei în ședințele Cabinetului ministerial din Viena.

- CȘ II dr. Loránd L. MÁDLY (Cluj-Napoca),
Dieta și mișcare națională 1863-1865

Pe sinuosul drum al reșezării politice și instituționale a Transilvaniei și a întregului Imperiu Habsburgic după destrămarea sistemului neoabsolutist, dietele provinciale și reprezentarea în Reichsrat erau prevăzute a fi pilonii fundamentali ai acestui proces. Anii șazeци ai secolului al XIX-lea au fost caracterizați de rolul important al mișcărilor naționale în cadrul acestui proces reformist, un aspect ce se poate observa poate cel mai bine în Transilvania, unde se ajunge doar în anul 1863 la întrunirea Dietei provinciale, prima având o majoritate românească, compoziția acesteia reflectând principiile egalitare pe care Viena dorea să așeze noua ordine constituțională. Schimbarea strategiei politice, în sensul rezolvării „chestiunii ungare” printr-un compromis, a avut ca urmare o compoziție cu totul diferită a Dietei de la Cluj doi ani mai târziu, într-o nouă situație care a pus mișcarea națională în fața unor noi provocări. Prezenta comunicare are ca scop ilustrarea cadrului de desfășurare a acestor evenimente care au jalonat evoluțiile anilor șazeци, mai ales din perspectiva relațiilor Viena-Transilvania și a tendințelor politice manifestate în acești ani. Personalitatea lui Andrei Șaguna, ca un actor politic important al acestei perioade, care a jucat un rol important în demersurile mișcării naționale românești, va fi de asemenea evidențiată.

➤ Muzeograf Ana GRAMA (Sibiu),

Devenirea mulțimii de popor în vremea lui Șaguna

Într-o cercetare de genul celei enunțate în titlu, documentarul principal ce trebuie folosit este unul care vine din urmă, măcar de la episcopul Vasile Moga (1811-1845). Doar că bunurile din casele clerului ortodox din Sibiu s-au pierdut în incendiul provocat de rebeli în martie 1849, asemenea multor altora din numeroase parohii și protopopiate. În Arhiva Mitropoliei Ardealului pentru anii 1780-1849 s-au recuperat câteva protocoale de porunci de prin biserici, altele fiind deja publicate. Din acestea se cunoaște mai îndeaproape epoca ce a precedat venirea Sfântului ierarh Andrei Șaguna în Ardeal ca vicar general, episcop, mitropolit, fapt care ne-a permis urmărirea – punctuală și sumară – a situației existente înainte de venirea lui Andrei Șaguna în Ardeal, ca să știm cum s-au modificat cotidianul și conștiința societății pe care a păstorit-o, firește, pe fondul principal și definitoriu al împrejurărilor vremilor.

➤ Arhim. lect. univ. dr. Casian RUȘET (Arad),

Mitropolitul Andrei Șaguna și Episcopia Caransebeșului – oameni, fapte, locuri

Este bine cunoscută în istoriografie preocuparea Sfântului Mitropolit Andrei Șaguna pentru restabilirea unei structuri bisericești regionale românești articulate în Ardeal. Cunoscută este și rigoarea sa academică, materializată în lucrări de referință pentru dreptul canonic oriental, însă la fel de relevantă este grija sa pentru noua eparhie din Banat, care devine parte constituantă a Mitropoliei Transilvaniei, restaurată în anul 1865. Istoriografia înregistrează câteva aspecte divergente ale relațiilor dintre arhimandritul Andrei Șaguna și protopopul Ioan Popasu în 1845-1848, respectiv în anul 1852, pornind de la candidaturile comune ale acestora pentru demnități clericale. În cele din urmă, fiecare și-a împlinit slujirea în comuniunea Mitropoliei transilvane, cel dintâi în calitate de arhiepiscop și mitropolit, cel de-al doilea în calitate de episcop. Biografia mitropolitului, scrisă de vicarul Nicolae Popea (1879), viitorul episcop al Caransebeșului, și cercetările din ultimii ani surprind multe convergențe dintre oamenii și faptele bănățenilor din Episcopia Caransebeșului și marele ierarh ardelean, grija deosebită a mitropolitului Andrei Șaguna pentru tânăra eparhie a Caransebeșului. Corespondența păstrată în arhiva eparhială reliefează preocuparea pentru consolidarea sinodalității mitropoliei și a constituționalității acesteia, precum și edificarea noii eparhii pe principii solide. Documentele de arhivă atestă interesul mitropolitului Andrei Șaguna pentru detalii neașteptate, precum difuzarea corespunzătoare a publicației *Telegraful Român*, transcrierea cu litere latine a cărților de cult redactate cu caractere chirilice, alte chestiuni de interes bisericesc și național. Aceleași documente redau posterității, prin conținutul lor, o stare de fapt într-un context național destul de fragil. Coresponsabilitatea intereparhială în interiorul Mitropoliei Transilvaniei a întărit conștiința națională, dar mai ales a dat sens conștiinței sinodale a Bisericii prin conlucrarea dintre ierarhi, cler și mireni, într-o varietate amplă de probleme. Studiul pe care îl propun acestei manifestări academice are menirea de a valorifica raportul dintre mitropolitul Andrei Șaguna și Episcopia Caransebeșului și de a propune spre reflecție mărturiile documentare, cu un aer aparte, care au confirmat lucrarea spiritului șagunian în Banat.

➤ Pr. prof. univ. dr. Gabriel GÂRDAN (Cluj-Napoca),

Accente ale polemicii interconfesionale în scrisorile Sfântului Andrei Șaguna

Relațiile lui Andrei Șaguna cu ierarhia greco-catolică românească au avut un curs sinuos, oscilând între cooperare și confruntare deschisă. În cea mai mare parte a perioadei dintre 1850 și 1872, relațiile lui Andrei Șaguna cu ierarhii de la Blaj au fost tensionate. Disputele au cunoscut apogeul în deceniul absolutist (1850-1860), când Monarhia Habsburgică s-a conciliat cu Biserica Catolică și a stimulat expansiunea catolicismului în provinciile răsăritene ale Imperiului. Aprobarea înființării unei mitropolii greco-catolice românești încă din 1850, foarte repede în comparație cu demersurile identice inițiate de episcopul Andrei Șaguna în 1849 pentru Biserica Ortodoxă, a constituit un prim factor de tensiuni și dispute. Circulara episcopului Alexandru Sterca Șuluțiu la urcarea în scaunul Episcopiei Greco-Catolice, discursul identitar al celor două biserici, care doreau să se legitimeze în fața conaționalilor, au afectat relațiile dintre cele două Biserici românești, în permanentă concurență în Transilvania. Încheierea Concordatului dintre Austria și Sfântul Scaun, avantajele create bisericilor catolice din Imperiu în chestiunile matrimoniale, situația materială mai avantajoasă a Bisericii Greco-Catolice, campania publicației *Gazeta Transilvaniei* împotriva Bisericii Ortodoxe, ce a provocat circulara lui Șaguna din 1855, prin care a interzis clerului ortodox abonarea la această publicație și la calendarele lui Barițiu, toate acestea au contribuit la menținerea unei atmosfere de neîncredere și de tensiune între cele două ierarhii. Mai ales scrisoarea pastorală emisă de Alexandru Sterca Șuluțiu la urcarea în scaunul episcopal, acuzată de prozelitism de ierarhia ortodoxă, pentru că i-a chemat pe toți românii la unire bisericească, a provocat o puternică reacție în Biserica Ortodoxă.

În acest context, ne propunem să trecem în revistă câteva accente ale polemicii interconfesionale, așa cum sunt ilustrate de scrisorile Sfântului Andrei Șaguna. Din punct de vedere metodologic, am optat pentru analiza scrisorilor întrucât acestea contribuie în mod hotărâtor la descifrarea atmosferei în care s-a purtat polemica interconfesională și, în egală măsură, la descifrarea profilului personalității complexe a mitropolitului Transilvaniei. Nu în ultimul rând, revizitarea corespondenței constituie un omagiu adus unui mare admirator al lui Andrei Șaguna, profesorul Nicolae Bocșan, cel care a dedicat o parte însemnată a maturității sale științifice editării corpusului epistolar șagunian.

➤ Pr. prof. univ. dr. Florin DOBREI (Arad),

O ctitorie șaguniană – Catedrala Episcopală „Sf. Ierarh Nicolae” din Deva

Cum pentru comunitatea românească devenă în continuă creștere vechea biserică ortodoxă de „pe Vale” devenise neîncăpătoare, protopopul Ioan Papiu și preotul George Nicoară, cu binecuvântarea și cu sprijinul marelui ierarh Andrei Șaguna, au inițiat, în anul 1861, lucrările de construcție a unui nou lăcaș de cult, menit – poate – a deveni, potrivit lui Nicolae Iorga, catedrală episcopală (deziderat îndeplinit abia în anul 2009). Biserica, finalizată în anul 1873, a fost sfințită de mitropolitul Miron Romanul la 6 decembrie 1874, în ziua prăznuirii patronului spiritual al acesteia, Sfântul Ierarh Nicolae. Definitiv ca aspect abia în perioada interbelică (1927-1930), în urma unui amplu șantier de consolidare și de supraînălțare a zidurilor, edificiul ecleziastic a fost, în timp, gazda mai multor evenimente, precum Conferința Națională din 10 martie 1883, în cadrul căreia s-a cerut folosirea limbii române în administrație și în justiție, redobândirea autonomiei Transilvaniei și numirea de funcționari români în toate domeniile vieții publice.

➤ Conf. univ. dr. Valeria SOROȘTINEANU (Sibiu),

Andrei Șaguna despre credințioșii săi în paginile Telegrafului Român

Apariția în 1853 a *Telegrafului Român* a fost considerată de Andrei Șaguna de o mare importanță pentru ceea ce numim în genere devenirea națiunii române din Imperiul Habsburgic. Înaltul Ierarh a fost la fel de interesat și de capacitatea publicației de a deveni a tuturor românilor, nu numai a celor din Monarhia Habsburgică, ci și a celor din Vechiul Regat. În perspectiva unui studiu mai amplu referitor la evoluția familiei în protopopiatul Sibiului (1850-1918), am fost atentă la felul în care Andrei Șaguna a inclus în paginile *Telegrafului Român* propria sa viziune cu privire la căsătorie și divorț, sintetizată ulterior în *Elementele dreptului canonic* (1854) și *Compendiu de dreptul canonic* (1868).

➤ Prof. dr. Paul KRIZNER (Arad),

Relații epistolare în timpul Revoluției din 1848-1849:

Corespondența dintre episcopul Gherasim Raț și Andrei Șaguna

Episcopul și mitropolitul Andrei Șaguna de la Sibiu a fost cea mai importantă personalitate ortodoxă română din Ardeal în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care a activat pentru recunoașterea și respectarea drepturilor românilor transilvăneni și pentru despărțirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania și Banat de ierarhia sârbească de la Carloviț. Activitatea sa pe tărâmul apărării și promovării ortodoxiei i-a adus canonizarea, devenind Sfânt al Bisericii Ortodoxe, sărbătorit în fiecare an la data de 30 noiembrie. Cum era și firesc, Andrei Șaguna a colaborat strâns cu episcopii care s-au succedat pe scaunul eparhial de la Arad, începând cu Gherasim Raț (1835-1850), continuând cu Procopie Ivașcovi (1853-1873), Miron Romanul (1873-1874) și Ioan Mețianu (1875-1898), ultimii trei fiind și urmașii săi în scaunul mitropolitan de la Sibiu.

➤ Pr. dr. George PIȚ (Sibiu),

Discursul lui Șaguna către preoți și protopopi: Reflecții ecleziologice de actualitate la 150 ani de la înveșnicirea Sfântului Ierarh Andrei (1873-2023)

Când a venit ca vicar la Sibiu în 1847, Șaguna a găsit un curs clerical de doar șase luni, având ferma convingere că este extrem de puțin pentru pregătirea clerului ortodox din Transilvania. Dorința de a întemeia școli era extrem de practică și acordată cu realitatea din teren: nu a înființat facultăți sau universități, ci, alături de preoții săi, a insistat pentru școlile confesionale sătești. Ecleziologia șaguniană presupune că parohia e acea comunitate care poate întreține o biserică și o școală, un preot și un învățător. Andrei Șaguna încuraja dialogul epistolar neîntrerupt dintre protopop și episcop, dintre protopop și Consistoriul eparhial. Bogata corespondență cu protopopii din episcopie și cu preoții

arată dorința episcopului de a îndrepta unele stări de lucruri existente în episcopie; acolo unde timpul nu îi ajunge să călătorească, îi îndreptățește pe protopopi să decidă în soborul protopopesc rezolvarea acestora. Protoiereul avea, prin prestața culturală și ținuta morală, o întâietate pe care o acceptau toți ceilalți colegi preoți. Într-o epistolă către Ioan Mețianu din Zărnești, ierarhul preciza: „protopopul în dregătoria sa să nu cunoască neamuri, nici prieteni, ci disciplina și dreptatea”. Andrei Șaguna incurajează sinodalitatea și la nivelul protopopiatelor, și la nivelul parohiilor, emițând o circulară în care protopopul este solicitat să propună patru preoți dintre cei mai cultivați ca să fie consilierii soborului protopopesc, astfel că protopopul nu decidea singur în chestiunile legate de parohiile din subordine, ci toate abaterile erau discutate într-un minisobor protopopesc înaintea unui mare sobor în prezența ierarhului.

➤ Lect. univ. dr. Lucian TURCU (Cluj-Napoca),

Bunul român în viziunea lui Andrei Șaguna

Păstorirea lui Andrei Șaguna a însemnat, indubitabil, o epocă de importante realizări în plan bisericesc, cultural și național pentru românii ardeleni. Dar acest efort de construire a unor noi standarde calitative în societatea românească nu a fost ușor. Recuperarea multiplelor decalaje și întâzieri nu trebuia să se facă în dauna valorilor creștine, a căror integrare în mult doritul progres și în necesara modernizare a comunității românești reprezenta o veritabilă provocare. Ca parte a leadershipului românesc din a doua jumătate a veacului al XIX-lea, Andrei Șaguna nu putea să nu sesizeze pericolele pe care noile curente cultural-ideologice, progresele tehnice și transformările economice le puteau aduce la adresa Bisericii și a învățăturilor ei de credință. Motiv pentru care, în strădania sa de elaborare legislativă și de edificare instituțională (atât civilă, cât și bisericească), Andrei Șaguna era convins că schimbarea societății românești putea fi una sănătoasă și durabilă doar dacă urma să se facă în armonie cu principiile profesate de Biserică. Altfel spus, busola credinței trebuia să arate societății românești drumul înspre mai bine. Studiul de față își propune să analizeze modul în care ierarhul de la Sibiu a edificat – prin intermediul pozițiilor sale publice, al mesajelor transmise în calitate de păstor de suflete și al scrierilor sale – imaginea bunului român în contextul procesului de modernizare a societății românești din a doua parte a secolului al XIX-lea. Se va avea în vedere o dublă dimensiune a valorilor la a căror diseminare înaltul prelat a contribuit din plin: civile (seculare) și religioase (creștine), deopotrivă. Se vor analiza, de pildă, stimularea interesului societății românești față de educație (văzută ca o condiție necesară a primenirii sociale, dar și ca o datorie de luminare a minții și a sufletelor), raportarea la conceptul de patrie, atitudinea față de Tron și autoritățile diriguitoare, dar și față de valori precum căsătorie, procreare, viață religioasă (importanța rugăciunii, a milosteniei etc.), atașamentul față de Biserică etc. Lucrarea noastră face apel la o multitudine de surse istorice: pastorale, circulare, corespondență, cuvântări publice, articole de presă, memorialistică, dar și la bogata bibliografie de specialitate dedicată mitropolitului Andrei Șaguna și fructuoasei lui păstoriri.

➤ CȘ III dr. Mircea-Gheorghe ABRUDAN (Cluj-Napoca),

Andrei baron de Șaguna: Decorațiile și nobilitatea mitropolitului

Pentru meritele sale politice, culturale și ecleziale deosebite, Mitropolitul Andrei Șaguna a fost distins de împăratul Franz Joseph cu cele mai înalte ordine și decorații aulice austriece din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Atențiile Vienei îl singularizează pe Andrei Șaguna în galeria ierarhilor români, ortodocși și uniți, din Monarhia Habsburgică a secolului al XIX-lea. Cu toate acestea, istoriografia română nu a discutat la modul sistematic și detaliat aceste titluri, motivațiile care au stat la baza acordării lor, statutele ordinelor, prestigiul social pe care-l aduceau celui distins și responsabilitățile care decurgeau de pe urma lor. Fructificând surse editate și inedite din arhivele vieneze și din cele ecleziastice sibiene, prezentarea noastră vizează enumerarea și descrierea decorațiilor, prezentarea diplomelor imperiale prin care acestea i-au fost conferite, precum și o scurtă introducere în istoria și statutele ordinelor cezaro-crăești Leopold și al Coroanei de Fier.

➤ CȘ Narcis RUPE ➤ CȘ Oana Samira CÎRLIG (București),

Andrei Șaguna – caz ideal-tipic de personalitate culturală: Funcția personalității culturale în situații de stres etnic (discriminarea românilor în Transilvania)

Prezentarea de față discută despre Andrei Șaguna în termeni gustieni, având în centru conceptul de personalitate culturală. Pentru început vom clarifica din punct de vedere teoretic termenul cu care operăm, iar mai apoi vom analiza funcția personalității culturale în situații de stres etnic, respectiv discriminarea românilor din Transilvania. Personalitatea culturală are un rol fundamental întrucât realizează că misiunea sa, aceea de a servi, nu este posibilă în absența sacrificiului. Andrei Șaguna a înțeles pericolul deznaționalizării care plana asupra românilor și prin sacrificiu de sine a generat o adevărată mișcare de redeșteptare națională, mobilizând elita românească în jurul acțiunilor de

protejare a identității românești. Andrei Șaguna a avut o contribuție substanțială în ceea ce privește păstrarea unității etnolingvistice și confesionale a românilor din Transilvania, motiv pentru care, în accepția gustiană, poate fi catalogat drept o personalitate culturală.

➤ Prof. dr. Daniela CURELEA ➤ Prof. dr. Dragoș CURELEA (Sibiu),

Analiza prosopografică a membrilor Reuniunii Sodalilor (Meseriașilor) Români din Sibiu în mandatele protopopului Nicolae Cristea și consilierului mitropolitan Victor Tordășianu (1867-1920)

În studiul nostru ne bazăm pe colectarea și prelucrarea informațiilor din Fondul Reuniunea Sodalilor Români din Sibiu, aflat la Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale, documente pe care le coroborăm cu informații cuprinse în *Anuarul I. al Reuniunii Sodalilor Români din Sibiu cuprinzând unele date de la întemeierea ei până la 31 decembrie 1899*, publicat de Comitetul Reuniunii în anul 1900, la Sibiu. Aceste date sunt completate și întregite cu informații din lucrarea monografică *Reuniunea Culturală Națională a Meseriașilor Români din Sibiu – la optzeci de ani*, sistematizată și publicată în anul 1946 de maestrul tipograf sibian Traian Chirilă, membru în Comitetul instituției în perioada mandatelor profesorului dr. Nicolae Colan, de la Academia Teologică Andreiană din Sibiu, și ale părintelui iconom stavrofor, protopop Emilian Cioran. Studiul se întregeste prin prelucrarea unor articole apărute în periodicele *Curentul*, *Foaia Poporului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Gazeta Poporului*, *Gazeta Sibiului*, *Telegraful Român*, *Transilvania*, *Tribuna*, *Țara*. De asemenea, comunicarea științifică, a urmărit să prezinte activitatea primilor doi președinți ai Reuniunii: protopopul ortodox Nicolae Cristea și consilierul mitropolitan Victor Tordășianu.

➤ Lect. univ. dr. Marius EPEL (Cluj-Napoca),

Andrei Șaguna în opera istorică și teologică a lui Vasile Mangra

Mitropolitul Andrei Șaguna a constituit pentru Vasile Mangra încă din anii studenției un model. Ca tânăr redactor al câtorva reviste teologice și mai apoi ca profesor de drept canonic la Institutul Teologic din Arad, Mangra a făcut ample referiri la personalitatea mitropolitului Șaguna, pe care îl considera un „bărbat fenomenal” și un „profet” al timpurilor sale. Viziunea lui Șaguna asupra dezvoltării instituțiilor ecleziastice ortodoxe și tactul diplomatic în colaborarea cu autoritățile politice au fost aspecte inspiratoare care au constituit adevărate borne în dezvoltarea personalității lui Mangra. Dincolo de toate, acesta aprecia îndeosebi faptul că Șaguna a dăruit mitropoliei o constituție care s-a dovedit a fi conformă cu realitățile ecleziastice. Pe scurt, personalitatea lui Șaguna a fost modelul pe care Mangra a încercat să-l urmeze ca profesor, om politic și ca ierarh al Bisericii din funcția supremă de mitropolit.

➤ Conf. univ. dr. Ana Victoria SIMA (Cluj-Napoca),

„Faimosul Șaguna” sau despre receptarea ierarhului ortodox transilvănean la Sfântul Scaun

Lucrarea de față își propune să analizeze modul în care a fost receptată figura mitropolitului ortodox Andrei Șaguna în cercurile pontificale, la jumătatea secolului al XIX-lea, ca unul dintre factorii decisivi de influență care au marcat politicile Sfântului Scaun față de Biserica Unită din Transilvania. Prezența lui în fruntea Episcopiei și a Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei, vreme de peste două decenii (1848-1873), a coincis cu o amplă inițiativă a Sfântului Scaun privind consolidarea catolicismului în Imperiul Austriac. Printre cei vizați s-au aflat și românii greco-catolici din Transilvania, a căror Biserică a cunoscut atunci un amplu proces de reorganizare juridicțională și constituțională, ceea ce a generat o vie dezbateră și preocupare privind definirea și afirmarea identității sale ecleziastice. Dacă pentru Sfântul Scaun reorganizarea canonic-disciplinară a Bisericii Române Unite trebuia să o apropie cât mai mult de matricea latină a catolicismului, pentru ierarhia unită din Transilvania era prilejul recunoașterii și afirmării identității ei răsăritene. O identitate care o apropia vizibil de ortodoxia transilvăneană și de ierarhul acesteia, Andrei Șaguna, privit cu circumspecție și teamă în mediile pontificale. În acest sens, se cuvine precizat faptul că majoritatea intervențiilor Sfântului Scaun în reorganizarea internă a Bisericii Române Unite s-au configurat prin raportarea la ortodoxia provinciei și mai ales la autoritatea spirituală și politică a episcopului și mitropolitului Andrei Șaguna. Prin urmare, ne propunem să analizăm maniera în care s-a dezvoltat imaginea lui Andrei Șaguna în cercurile Sfântului Scaun, prin intermediul Nunțiatului Apostolic de la Viena, reprezentanța sa diplomatică în Imperiu. Avem de-a face cu o imagine construită în decursul a trei etape, marcate de vizitele nunțiilor apostolice în Transilvania în anii 1855, 1858 și 1868. Pornind de la documente de arhivă și surse publicate, ne propunem să urmărim în ce măsură deciziile Sfântului Scaun în privința Bisericii Române Unite au fost influențate de notorietatea lui Andrei Șaguna în cercurile politice vieneze, de inițiativele și proiectele lui privind autonomia și consolidarea Bisericii Ortodoxe din Transilvania.

- Dr. Andreea DĂNCILĂ INEOAN (Cluj-Napoca),
Andrei Șaguna între detractori și apologeți: Monografia lui Ioan Lupaș și tensionarea peisajului cultural, politic și confesional transilvănean

Cu ocazia centenarului nașterii lui Andrei Șaguna, istoricul-teolog Ioan Lupaș și-a asumat sarcina scrierii unei monografii despre ierarhul care a marcat în tușe decisive istoria Transilvaniei din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Susținut financiar de Consistoriul sibian, proiectul coordonat de Lupaș a stârnit vehemente critici la nivelul mai multor paliere: confesional (revizitarea unei istorii în care raporturile ortodocși-greco-catolici nu au fost dintre cele mai serene, a provocat, oarecum previzibil, reacții din partea mediului greco-catolic, aducând în actualitate conflicte latente între ortodocși și greco-catolici), politic (Lupaș era unul dintre reprezentanții oțelismului, o grupare intransigentă a politicului transilvănean condusă de Octavian Goga, astfel că detractorii tânărului istoric-teolog s-au recrutat și din rândul celor deranjați de critica politică făcută de companiile lui Goga), cultural (în afara spațiului politic, oțelismul a reprezentat o primenire culturală, un asalt asupra instituțiilor culturale românești transilvăne, ASTRA și cele câteva publicații culturale fiind terenul predilect de disputare a acestor tendințe reformatoare; din aceste medii au provenit unii dintre cei care au întreținut polemica în jurul monografiei șaguniene a lui Ioan Lupaș). Prezentarea noastră, ce valorifică unele surse rămase inedite, își propune să analizeze felul în care s-a realizat, după un răstimp de câteva decenii, receptarea unui lider al mișcării naționale românești din Transilvania, patimile pe care acest exercițiu memorial le-a generat în spațiul public transilvănean, dar și felul în care s-a conturat o cultură a dezbaterii la început de secol XX, într-un peisaj de o mare efervescență culturală și politică.

- Prof. dr. Răzvan Mihai NEAGU (Turda),
*Comemorarea semicentenarului morții mitropolitului Andrei Șaguna la Turda:
 Discursul protopopului Iovian Mureșan (12 iulie 1923)*

Mitropolitul Andrei Șaguna a fost cea mai importantă personalitate a ortodoxiei din Transilvania. Viața și activitatea sa au fost puse în slujba Bisericii, a poporului român și a ridicării sale culturale. Luptător îndârjit pentru drepturile românilor, harnicul mitropolit s-a impus în mod firesc ca unul dintre conducătorii mișcării naționale din Transilvania. Viziunea sa despre ridicarea națiunii române se baza în mod indisolubil pe educație, el înființând importante școli. Pe lista realizărilor sale se adaugă ziarul *Telegraful Român*, publicație cu apariție neîntreruptă de la înființare (1853) până azi. Legătura lui Andrei Șaguna cu orașul Turda este una specială. În urbea de pe Arieș, la Biserica „Între Români”, în data de 2 decembrie 1847 a avut loc sinodul electoral, în urma căruia Șaguna a devenit episcopul românilor ortodocși din Transilvania. Figura marelui ierarh a rămas în conștiința turdenilor, iar conducătorii Protopopiatului ortodox al Turzii au știut să-i comemoreze personalitatea, dintre aceștia remarcându-se protopresbiterul Iovian Mureșan, cel mai important protopop ortodox al Turzii, vrednic slujitor al altarului, om de cultură, om politic, ctitor de biserică. În anul 1923 s-a comemorat semicentenarul morții mitropolitului Andrei Șaguna, iar protopopul Iovian Mureșan l-a omagiat pe marele ierarh, într-o cuvântare *ținută* în sala Prefecturii județului Turda-Arieș, la 12 iulie 1923.

- CȘ dr. Emanuil INEOAN (București),
*Situația comunităților românești din Banatul de Vest în urma procesului de separație ierarhică:
 Aspecte identitar-confesionale reflectate în recensămintele de la sfârșit de secol XIX
 și început de secol XX*

Cercetarea își propune să investigheze impactul produs de procesul separației ierarhice inițiat de mitropolitul Andrei Șaguna în localitățile din vestul Banatului asupra prezervării identității etnice românești. Separația ierarhică, deși începută în a doua parte a secolului al XIX-lea, nu a fost definitivată din varii motive în unele parohii. Investigația noastră își propune să compare evoluția demografică în principal în rândul comunităților românești din parohiile în care procesul de separare a fost definitivat, față de cele în care acest proces de despărțire ierarhică nu a fost încheiat nici la izbucnirea primei conflagrații mondiale. Având în vedere contextul specific, folosind surse editate și inedite ale acestei problematice, ne vom axa pe arealul Banatului de Vest, intrat după 1920 în componența Regatului Sârbo-Croato-Sloven.

